

הם נבחרו על-ידי "העולם-הזה" תוך בחינת כל מאורעות השנה.

אנשי השנה

תשמ"ז

עולם

נורת': תוצאה הפוכה

מרחב

חומייני: יריות במכה

כמשך כמה ימים עקב העולם כולו אחרי עדותו של **אוליבר נורת'**, סגן-אלוף בחיל-הנחתים של ארצות-הברית, לפני ועדת-החקירה של הקונגרס האמריקאי.

באותם ימים הפך לגיבור אמריקאי ולדרומת בינלאומית. כל מילה שלו, כל העוייית-פנים, זכתה בתגובה. האמריקאים יצאו מגדרם מרוב הערצה לאיש הקשה. הכוונה-בעצמו, שאמר לסי-נאטורים אירייה-השפעה מה בריוק הוא חושב עליהם, כסיגנון אדיב ובונה. נציגיהם, שבאו לקרקף אותו, נאלצו כסופו של דבר להתרפס לפני מעריציו. תחת למתוח עליו ביקורת, נאלצו הסנאטורים לרכר כנוסח "אתה אינך הפטריוט היחיד כאן".

נורת', האיש ששירת את הנשיא שלו לפי הבנתו, שפעל על רעת עצמו, שדיבר על אהבת-המולדת ועל שרות-לאומה, שבו לפוליטיקאים ולאמצעי-התיקשורת, זכה בהערצה המונית. בכל יחבני ארצות-הברית קמו עמותות שהציעו לו להציג את מועד-מותו למישרת הנשיא. הוא הזכיר לאמריקאים את הערכים של אתמול ואת המיתוס של שילושם — ערכים ישנים וטובים הנראים כיום רק בסרטים ישנים. אותם הגעגועים לאתמול טוב ופשוט יותר הביאו לבחירתו של **רונלד רגן** עצמו.

אולם **אוליבר נורת'** לא זכה בתואר איש-העולם של תשמ"ז רק בשל הפיכתו לגיבור התיקשורת באמריקה. היתה לו השפעה ישירה עוד יותר על מאורעות השנה — ודווקא בכיוון הפוך מזה שהתכוון אליו. הוא הרס את הנשיא שאותו ביקש לשרת.

כאשר התפוצצה הפרשה שזכתה בכינוי "איראן/קונטראס", קשרו רוב האמריקאים כי הנשיא רגן היה בסוד העניין והסכים לשיטותיו של נורת' — הפרת החוק האמריקאי, הונאת הקונגרס ושיבושי הליכי הממשל התקין. רגן נשאר פופולארי כקשיש חביב וטוב-לב, אך אמינותו הפוליטית נהרסה. הוא איבד את השליטה בקונגרס. כנפיו קוצצו. המדיניות שאותה ביקש לנהל בעולם נעצרה.

ככך תרם נורת' תרומה חשובה להתפתחות העיקרית של תשמ"ז, שהגיעה לשיאה בסוף השנה: ההסכם לפירוק חלקי של הנשק הגרעיני. רגן לא היה עוד מסוגל לעצור התפתחות זו. הוא נאלץ לנהוג לפי הכלל האמריקאי הנושן. אם אינך מסוגל לדפוק אותם, הצטרף אליהם!

היה זה ניצחוננו של איש-העולם של תשמ"ז, **מיכאל גורבאץ' צ'רב**, מנהיג ברית-המועצות. גם השנה שלט במהלכים. הוא היה זקוק לצימצום מידוך-החימוש, שאכל את המשאבים המוגבלים של המשק הסובייטי. הוא מנסה לשקם את המשק הזה, להכניס בו פרורמה יסודית, להעלות את רמת-החיה של הציבור הסובייטי ולרכוש את ליבו לליברליזציה המבוקרת של המישטר. הסיסמה היתה: גלאסנוסט.

בסוף תשמ"ז היה נראה כי גורבאץ' מצליח בדרכו זו. אך איש לא העז עדיין להינבא מה תהייה התוצאה, עד לאן תגיע הליברליזציה של המישטר, וכיצד יתקדם פירוק החימוש הגרעיני. המצבורים אשר ייוותרו, אחרי ביצוע ההסכם החדש, עדיין יספיקו להחרבת שתי מעצמות-העל, וגם כמה וכמה מן הלקוחות שלהן, כגון ישראל.

בשאר חלקי-העולם לא היו השנה שינויים גדולים. **קוראסון אקלינו**, נשיאת הפיליפינים, החזיקה מעמד, למרות נסינות חוד-רים של קצינים להפילה כבוח. המישטר הניועני בדרום-אפריקה הגביר את דיכוי השחורים, כנסינו-שווא לעצור את התהליך המר-ביל לסוף הבלתי-ינמנע.

בגבולות שבין שתי האימפריות היו אך תזוזות קלות. באפני-ניסתאן נמשכה מלחמת-הגרילה נגד הכיבוש הסובייטי, ומוסי-קוה לא הצליחה. למצוא דרך כדי לצאת מן הביזה. אולם בני-קאראגואה נעצרו שכירי-החרב האמריקאיים. ה"קונטראס", על-ידי מהלך פוליטי מבריק, נשיאי המדיניות השכנות התאגדו כדי ללכפות על הצדדים תוכנית-שלום איוורת. הנשיא רגן לא היה עוד יחוק כדי למנוע זאת.

בגבול הרגיש ביותר — זה החוצה את גרמניה לשתיים — החל גלאסנוסט' מקומי, כאשר **אריך הונקר**, מנהיג גרמניה המיורחית, בא לביקר רשמי, ראשון-מסוגו, אצל ראש ממשלת גרמניה המערבית, **הלמוט קל**, אישימי שנאלץ גם הוא להני-מיך את הטון. באמריקה הדרומית נשמר הסטאטוס-קו: **ראול אלפונסין**, האיש המסמל את הדמוקרטיה החדשה בארגנטינה, החזיק מעמד, תרף ירידה בבחירות. אך גם שכנו המרושע, **אוגוסטו סינרשה**, הרוודן של צ'ילה, החזיק מעמד.

אחת ההתפתחויות החשובות ביותר של השנה היתה גם הש-קטה ביותר: יפאן המשיכה לבצר את מעמדה כמעצמה הכלכלית מס' 1 בעולם, בעוד ששתי מדינות-הענק של אסיה, סין והודו, נשארו מתבוססות בנוץ הפיגור.

כל מאורעות השנה במרחב השמי הושפעו על-ידי עקשנותו של איש וקן אחר: האיית-אללה **רוח-אללה חומייני**, מחולל המהפכה האיסלאמית הגדולה, איש-השנה תשל"ט.

חומייני סירב לכל התחנונים להפסיק את המלחמה האכזרית, האוכלת את מיטב הנוער האיראני. הוא רצה להעניש את אויבו, **סדאם חוסיין**, הרוודן העיראקי, שפתח במלחמה זו לפני שבע שנים בקלות-דעת נוראה. הכוחות האיראניים לא היו מסוגלים לגבור ביבשה על הצבא העיראקי המשוכלל, עתיר-הנשק. חו-ימיני ביקש להתיש את עיראק במלחמה ארוכה. לשם כך היה זקוק לכסף. זה יכול לבוא רק ממכירת הנפט האיראני, המוכרז לעבור במיפץ הפרסי כדי להגיע אל שוקי-העולם. העיראקים ניסו למנוע זאת על-ידי פגיעה במיתקנים ובמיכליות. איראן איי-מה לסגור כנקמה את מיצרי-הורמוז, צוואר-הבקבוק של המיפץ, לפני המיכליות של המחנה היריב. כוויית, בעלת-הברית של עי-ראק, ביקשה את עזרת הסובייטים. הרבר הבהיל את האמריקאים. אלה נפלו בפח והתנדבו ללוות את המיכליות הכווייתיות.

כך הצליח השועל האיראני הערמומי לערב את שתי מעצמות-העל במלחמה שלו.

ראש-השנה תשמ"ח עמד בסימן התקריות בלביים, והיו שניכאו הידרדרות למשבר חמור יותר. הקונגרס האמריקאי חשש שמא יביא הידרדרות זו להתלקחות גדולה, וביקש לחסום את הנשיא **רונלד רגן** באמצעות חוק. האמריקאים תפסו ספינה איראנית שהניחה מוקשים בים, ופוצצו אותה. המצב התנדנר בין שלום ומלחמה.

בעולם הערבי המשיכה מלחמה זו לחולל תמורות. ירדן של **חוסיין**, מצריים של **חוסני מובאראכ**, סעודיה של **פאהד** וני-סיכיות-הנפט הקטנות התאגדו כולן בפחד המשותף מפני ההתי-פשטות של איראן. לכן תמכו בעיראק, שהצטיירה כחומה ערבית בצורה מול האוייב המשותף.

התוצאה היתה שמניותיה של מצריים עלו שוב בעולם הערבי, בעוד שמניותיו של **האפט' אל-אסד** הסורי, בעלת-הברית של חומייני, ירדו בהתמדה.

הפחד מפני איראן גרם לאחד המאורעות הדרמאטיים ביותר במרחב בתשמ"ז: הטבח שערכו אנשי-הביטחון הסעודיים במפי-גינים איראניים בחוצות מכה, כימי החג הקדוש. אך אי-אפשר לעצור רעיונות בכדורים. המקורות (הפנודמנטליזם) האיסלאמי סיכנו את רוב המישטרים הערביים מכפנים. הוא הרים את ראשו גם בציבור הערבי בישראל ובשטחים הכבושים. גיבורו היה חומייני — לא רק אצל השיעים, אלא גם אצל הסונים.

תופעה חשובה אחרת של תשמ"ז היתה חזרתה החדשה של ברית-המועצות למרחב. בניגוד לאמריקאים, שלא היתה להם שום מדיניות, ושלא היו אף מסוגלים לבחור בין **שימעון פרס** ו**יצ'חק שמיר**, פעלו הסובייטים בתכליתיות. כמשך 20 שנה איברו את רוב עמדותיהם במרחב. השנה חזרו אליהן.

עזרה להם העובדה שבניגוד לאמריקאים, היו להם יחסים טר-בים עם איראן ועיראק כאחת. בניגוד לאמריקאים, הם היו על-יכן מסוגלים לתווך, לתמרן, לפעול. בעוד שהנסיון האמריקאי להתק-רב לא איראן — בניצוחו של איש-העולם **אוליבר נורת'** — נכשל כישלון חרוץ, בעיקר תודות לטיפשותם הנוקשה של האמריקאים עצמם, הצליחו הסובייטים לשפר את עמדותיהם, תוך גרירת האי-מריקאים אל תוך הרפתקה צנאית מסוכנת במיפץ הפרסי.

גם בעולם הערבי עצמו השתפר מעמדה של ברית-המועצות. אחת ההתפתחויות החשובות ביותר של תשמ"ז היתה האיחוד מחדש של הכוחות השונים כאש"ף, שנעשה בחסותה של ברית-המועצות. החוית העממית של **ג'ורג' ח'בש** והחזית הדמוקרטית של **נאייף חרות-מזה** חזרו לאש"ף שבהנהגת **יאסר ערפאת**, ובכך חיזקו מחדש את מנהיגותו. חאפט' אל-אסד, אויבו המושבע של ערפאת, לא היה מסוגל לעצור מהלך זה, שנעשה ביוזמת מוסקוה. בתמורה על כך שיפרה מוסקוה את מעמדה באש"ף עצמו ובמדיניות הערביות האחרות. ארצות-הברית נתנה הישג זה כשי לברית-המועצות, מפני שלא היתה מסוגלת לקשור בעצמה קשרים עם אש"ף. להיפך, היא נאלצה לסגור את מישרדי-אש"ף בווינגטון, כדי לרצות את השדולה הישראלית-יהודית.

ברית-המועצות, לעומת זאת, לא הגבילה את עצמה. כדי להח-זיר לעצמה מעמד של מתווכת אפשרית, קשרה כוהירות קשרים חרשים עם ישראל, לקראת חידוש מלא של היחסים עם ירושלים.

הביטחון העצמי החדש של ערפאת התבטא כמחווה כלפי ישי-ראל. הוא בא לזנבה להיפגש עם חברי-כנסת ישראלים, הודיע על נכונותו להכיר בהחלטות 242 ו-338, וביטא את רצונו להשי-תתף, לצד ישראל, בצורה זו או אחרת, בוועידה בינלאומית למען השלום במרחב. נחום-תקום של העולם הערבי כלט שוב כשטה.

